

Radomir Mićunović

OZAREN SOPOĆANSKIM SVETINJAMA

O „Slovu ljubve za Jelenu“ Slobodana Rakitića i njegovim raškim napevima

Minuo je, početkom 2013., jedan od najboljih pesnika moje generacije, pa i šire, Slobodan Rakitić. Baš na Novu godinu, kada se ceo svet raduje i očekuje ispunjenje najlepših želja, desio se taj tužni čin. Srpsku literaturu i kulturu, uopšte, zadesio je težak udarac, jedan od najtežih. Inače, u poslednje vreme, otišlo je na drugi svet nekoliko sjajnih stvaralaca.

Rakitić je ponikao u Raškoj, o kojoj se izrekao nezaborav - stihovima. Druga zbirka mu se zvala „Raški napevi“. Odatle je „Slovo ljubve za Jelenu“ koju napamet znam otkad se pojavila u studentskom glasilu. Prethodno je moj vršnjak debitovao zbirkom koja se zove proročki „Svetlosti rukopisa“, što se pokazalo kao nagoveštaj velikog bleska na nebu srpske lirike u drugoj polovini prošlog veka.

Za decenijskog urednika kulturnog programa Kolarčevog narodnog univerziteta i Srpske književne zadruge, dugogodišnjeg predsednika Udruženja književnika Srbije i autora desetina poetskih objava, od kojih su mnoge prihvaćene kao stvaralački praznici, jedana od njegovih savremenika je napisao: *Rakitić je misaoni lirski pesnik, sa izrazitim osećanjem za istoriju, kulturu i tradicionalne vrednosti. Njegova poezija, lirskointimistička, elegična, refleksivna i religiozna, nastoji pesnički da odgovori na večna pitanja života i smrti, položaja pojedinca i*

istorijskog, kolektivnog stradanja. Rakitićev pesnički govor izrazito je metafizički, plemenit - pretežno neosimbolistički. Njegove pesme tematsko-motivski i oblikovno korespondiraju sa starom bogoslužbenom književnošću.

No, krenimo od pesme koja mi se, u ranoj mladosti, učinila posve ličnom i romantično- senzibilnom, a kasnije sam shvatio širinu pesnikovog i pesminog radijusa. Naime, „Slovo ljubve za Jelenu“ Slobodana Rakitića je oda čistoj duhovnosti. Uverite se! Nije uobičajen totalni citat, ali...

SLOVO LJUBVE ZA JELENU

Opet utonuo u sebe, u crni biljni san, / s nasleđenim manama, s glavom u mutnom sjaju, / ne razlikujem kad počinje noć, a kada dan. / dok s mojih opruženih ruku plodovi opadaju. / Opet sam utonuo u sebe, u crni biljni san.

Među vodama treperi pitomost vinograda. / Putujem dalje od sebe, i mrtav da volim / prazninu zvuka, mesto na kom procveta nada / pod ovim sjajem, pod ovim nebom golim. / Među vodama treperi pitomost vinograda.

Gle, u Sopoćanima do zvezda izvijen njen lik, / u svetlosnoj izmaglici oči velmoške lepote. / Iznad ljute paprati narasta sunčani plik. / O, sve što sam gradio, to vreme lako ote, / al u Sopoćanima do zvezda izvijen njen lik!

U noći kovilja i bilja zru krilate kiše, / uzdiše ljubav moja, golubica snena. / O, opomena: umesto cveta to ona miriše! / Sve tiše padam na njena bela ramena. / U noći kovilja i bilja zru krilate kiše.

Nikom ne dadoh da joj dodirne lice / i otkine reč zadihanu koju usne nude. / U strahu osetih vreme! Odjednom ledene ptice, / posestrime severa, koje darivaše studen, / htedoše da joj dodirnu lice.

Čitav porod neka je slavi, opet sam sam! / Gle, ruža plamena što na moju smrt miriše, / i pesma rascvetana, ko beli sunčani plam / iznad zlatnih polja pšenice na koja diše. / Čitav porod neka je slavi, opet sam sam!

Čime je zamenih? Moje reči! O, moj vid! / O, sunce zemlji vraćeno, mrtvi da se zgreju! / O, dane svih dana, počinje tužni prelid / tragičnih cirkuzana što se smrti smeju. / Čime je zamenih? Moje reči! O, moj vid!

Obećavajući novi vek i pesme trezne / nenadno silazi u glas, u noć, u žeđ grla, / poslednji poljubac što kroz smrt mi čezne / da bude južno žalo, lepota neumrla, / obećavajući novi vek i pesme trezne.

Svi cvetovi kraljevstvu dan su i njeno ime, / po jedno sunce uvek se sa njom rodi. / Od Kopaonika do Cera sva leta i sve zime / provodim skitnički, kuda me pesma vodi. / Svi cvetovi u kraljevstvu dan su i njeno ime.

Trezan, na kraju puta, pred slikom i zidom i slikom / što me svetlosti vraća, najzad da doznam / predeo pre smrti otvoren i sazvežđe u kom /spava duh Svete vatre, poljubac čuvene nege. / Trezan na kraju puta, pred zidom i slikom.

Opet sam utonuo u sebe, u crni biljni san, / s nasleđenim manama, s glavom u mutnom sjaju, / ne razlikujem kad počinje noć, a kada dan, / dok s mojih opruženih ruku plodovi opadaju. / Opet sam utonuo u sebe, u crni biljni san. (1963.)

Datum na kraju pesme govori da je nastala pre ravno pola veka.

Ima u Rakitića i boljih pesama, ali ova me naročito zaokupila.

Preuranjenom smrću, posle kratke i teške bolesti, zaokružio je pesnik svoj bogati opus. Od svog Vlasova kraj Raške, gde je rođen 30. septembar 1940., do suđenog Beograda, gde je sahranjen 4. Januara 2013. u Aleji zaslužnih građana na Novom groblju, prošao je sveta, ali zavičaj, otadžbinu i narod svoj nikada nije zapostavio. Naprotiv, sve je činio da etnos, veru i jezik, uopšte kulturu i tradiciju, afirmiše i proslavi.

Iz naslova zbirki Slobodanovih mogu se pojmiti njegov habitus i zanimanje. Gore smo naveli prve dve stihovanke, no evo celokupne bibliografije: Knjige pesama: *Svetlosti rukopis* (1967), *Raški napevi* (1968), *Svet nam nije dom* (1970, drugo dopunjeno izdanje 1979), *Zemlja na jeziku* (1973), *Pesme o drvetu i o plodu* (1978), *Žudnja za jugom* (1981), *Potomak* (1982), *Osnovna zemlja* (1988), dopunjeno izdanje 1989. i 1990), *Tapije u plamenu* (1990, drugo izdanje 1991). *Duša i sprud* (1994), *Izabrane pesme* (1998); knjige eseja: *Od Itake do priviđenja* (1985), *Oblici i značenja* (1994); zbornik: *Poezija romantizma jugoslovenskih naroda* (1978) i *Izabrana dela u pet knjiga* ([1994](#)).

Dobio je književne nagrade [Milan Rakić](#), [Isidora Sekulić](#), [Branko Miljković](#), [Petar Kočić](#), [Jovan Dučić](#), [Laza Kostić](#) i Zlatni krst kneza Lazara. Knjiga *Tapije u plamenu* nagrađena je *Oktobarskom nagradom Beograda* za 1990. godinu i nagradom [Rade Drainac](#) 1991. Pesme su mu prevedene na više jezika.

Pored poezije, bavio se priređivanjem i komentarima tuđih ostvarenja.

Sabranost i sabornost, inače, glavna je karakteristika Rakitićevog života i stvaranja. Iz apostrofirane pesme se razaznaje da je zagrljaj, bratski, umetnički, spona emocije, pameti i leksike. Ne samo da svaku strofu počinje i završava isti stih, nego celu pesmu obuhvata, na kraju, prvi stih, zatvarajući krug. I ne samo slova, reči, znaci, već zvučne slike i motivski prepleti, oplemenjuju i krunišu pesnikovu nameru i učinak.

Prevario me, priznajem, prvi utisak prve njegove pesme koja me se dojmila. Mislio sam da je po sredi intima studenta medicine koji se ubrzo preusmerio na filologiju, odnosno književniost. Temeljnije iščitavanje „Slova ljubve za Jelenu“, međutim, dovelo me do srednjevekovnih reminiscencija i sakralnih likova. Zar Despot Stevan Lazarević nije davno sročio Slovo ljubve, za koje se nikada nije pouzdano ustanovilo, kome je namenjeno - bratu u znak pomirenja, ili voljenoj ženi. A tek Jelena, koja bi to mogla biti. S obzirom da se pominje lik iz Sopoćana, gde je ikonopisana Jelena Anžujška, supruga Kralja Uroša, a majka Dragutinova i Milutinova, njoj se najverovatnije poeta obraća.

Među Srpkinjama to nije retko ime, a poznato je i širom planete nizom stoleća. Svako će pomisliti, između ostalog, na antički motiv lepe Jelene, koja zavadi Grke i Trojance. Podsećamo da je među najlepšim i najpametnijim ženama srpskog glumišta Jelena - Jovanović Žigon. Samo za našeg jedinog Nobelovca, Iva Andrića, Jelena je žena koje nema.

A koliko je simbolike u tom imenu, vidi se iz podatka da je Rakitiću posthumno pripala baš Nagrada sa imenom Jelene ... Balšić!

Uostalom, zar nisu, isto tako, i Simonidu, opevali velikani našeg simbolizma Milan Rakić, Milutin Bojić i drugi!

Stoga bi se umetnička fantazija mogla (i morala, čak) preneti na obuzetost kulturnom baštinom, pre i više nego na stvarni doživljaj jedne mladalačke ponetosti . Poznavanje i poštovanje istorijskih i civilizacijskih tekovina, u prvom redu vlastitog podneblja, koletivnog iskustva i svesti.

Sunce, kiše, ptice, hram, vreme ... sve je u opticaju . Ovde se zbiraju čovek i priroda, prošlost i sadašnjost, čulnost i refleksija, Eros i Tanatos. A da su, u središtu, zapravo sopočanske svetinje, svedoče ostali naslovi iz pomenutog pesmotvora – Sopoćanski biljur, Sopoćanska ruža i Sopoćanski anđeo. Njima je Rakić zavazda ozaren.

Zapravo, u jedinstvu suprotnosti je ključ. San i zbilja, milost i milje, putenost i pobožnost, utkani su neraskidivim nitima jedinstvenog kazivača u začudno činodejstvo, nadomak besmrtnosti.

Javlja nam se da ... Jelena je, u stvari, metafora za Ženu. Ili, još bolje, za Vladarku svih ljudskih poriva, zanosa i promisli. Opredmećena vizija, neprolaznost vrlina. Čak se i prenatalna memorija javlja da opravda i pojasni bit pevanja. Autor se, naime, zaljubio u mit.

Sve je okrenuto trajnim i opštim vrednostima i gotovo kosmičkim zakonima privlačenja i harmonije.

U pitanju je, dakle, Sjevremena Ljubav koja pokreće i održava Univerzum.

I forma je otmena kao objekat, odnosno subjekat pevanja. Muzika 14-sterca nosi čitaoca-slušaoča, kao što je ovladala bićem i perom vrlog elegičara. Metrika i rima dočaravaju podjednako radost večne odanosti i bol prolaznosti, da bi vrhunac doživljaja bio distih *Gle, u Sopoćanima do zvezda izvijen njen lik, / u svetlosnoj izmaglici oči velmoške lepote*, kojim se doznačava savrenicima i potomcima veza sa legendom, a ne (samo) reagovanje na slučajni susret i fizičko-hemijski proces. Uporan je spisatelj pritom u odbrani svoje ushićenosti: *Nikom ne dadoh da joj dodirne lice i otkine reč zadihanu koju usne nude. / U strahu osetih vreme ...*

To slavlje pripadnosti, ta čarolija saglasja, naravski (i napevno) se prenosi na okolinu: *Među vodama treperi pitomost vinograda.*

A, opijenost vinom izvornih impulsa stišava se u pretposlednjoj strofi osveštenjem: *Trezan, na kraju puta, pred zidom i slikom / što me svetlosti vraća, najzad da doznam / predeo pre smrti otvoren i sazvežđe u kom / spava duh Svete vatre, poljubac čudesne nege.*

Elem, vraća se Veliki Zaljubljenik svom početku – svetlosti rukopisa. Po njima će ga spominjati budući naraštaji.

Knjigu otvara Rođenje, a zatvaraju Uznesenje i Posmrtna gozba. A za sve je odgovor u stihu *Putujem dalje od sebe i mrtav da volim.*

Inspiracije i prisećanja pokreću ga, i prate, kroz povesne toponime i motive.

Kretanje je, pored najplemenitijeg osećanja i praiskonskih težnji, u srcu pesme i pesmarice: *Od Kopaonika do Cera sva leta i sve zime / provodim skitnički, kuda me pesma vodi*

Na drugom mestu u knjizi je Ruka. Ono tvoračka, rekao bih. Zlatonosna. Na koju se nadovezuje stih *... ne razlikujem kad počinje noć, a kada dan. / dok s mojih opruženih ruku plodovi opadaju.*

Ti plodovi su u delima Rakitićevim koja mu garantuju „produženi život“.

PR

DIOGEN pro kultura

<http://www.diogenpro.com>